

Izazovi koje nove tehnologije uvode u dokazivanje

Jelena Čuveljak

Primljeno: 2025-06-30 Objavljeno: 2025-09-01 DOI: [10.1111/dorh1](https://doi.org/10.1111/dorh1)

Sažetak

Napredak i sve veća upotreba novih tehnologija u svakodnevnom i pravnom kontekstu velik su izazov za tradicionalne institute građanskog procesnog prava, osobito u pogledu dokazivanja. U ovom članku analizira se utjecaj digitalizacije i elektroničke komunikacije na dokazne postupke u hrvatskom parničnom pravu s naglaskom na isprave kao dokazna sredstva, elektronički upis u zemljišne knjige i problem autentičnosti elektroničkih dokumenata. Postojeći pravni okvir temeljito se analizira, a iznose se i preporuke *de lege ferenda* s ciljem osiguranja pravne sigurnosti i učinkovitosti u postupcima dokazivanja. Sve veća ovisnost o elektroničkim ispravama i izostanak fizičkih izvornika povećavaju mogućnost nastanka parničnih sporova u kojima će ključnu ulogu imati pravilna raspodjela tereta dokazivanja i mogućnost valjanog provođenja vještačenja. Ovaj rad doprinosi raspravi o nužnim prilagodbama pravnog sustava u digitalnom dobu.

Ključne riječi: teret dokazivanja, vlastoručni potpis, krivotvorenje, elektronička isprava

Abstract

The advancement and growing utilisation of novel technology in daily and legal contexts pose significant challenges to conventional civil procedural law institutions, especially regarding evidence. This article examines the influence of digitalisation and electronic communication on evidential procedures in Croatian civil litigation, focussing on documents as evidence, electronic registration in land records, and the legitimacy of electronic documents. The existing legal framework is rigorously analysed, and *de lege ferenda* recommendations are presented to guarantee legal certainty and efficiency in evidential procedures. The increasing dependence on electronic documents and the lack of physical originals heighten the potential for litigation, wherein the accurate distribution of the burden of proof and the capacity for valid expert analysis will be essential. This study contributes to the discourse on essential modifications of the legal system in the digital era.

Sadržaj

Jelena Čuveljak¹

1. Uvod

Građanski parnični postupak ima propisani tijek u kojem sudovi provode dokazne postupke i utvrđuju postojanje odlučnih činjenica o kojima ovisi primjena odgovarajućeg materijalnog prava iz kojeg pak proizlazi sudska odluka o pitanju je li tužbeni zahtjev osnovan ili nije, odnosno jesu li osnovani prigovori i protuprijedlozi ili protuzahtevi protivne strane u postupku.

U ovom radu razmatraju se problemi koji nastaju u vezi s dokazivanjem odlučnih činjenica u sudskim, parničnim postupcima² koji su nastali uslijed rastuće primjene novih tehnologija u svakodnevnom životu.

Dokazivanje je intelektualni postupak u kojem se postavljanjem i utvrđivanjem konkretnih premisa, činjenica i njihovom analizom te ocjenom dolazi do zaključaka o postojanju ili nepostojanju neke činjenice, pojave ili prava. Iako je cilj da ova sudska istina bude najbliža stvarnoj, apsolutnoj istini, pravila o teretu dokazivanja, rokovima za predlaganje dokaznih sredstava pa i samim dokaznim sredstvima moguće je da ipak sudska istina ne bude identična pravoj apsolutnoj istini³ (ako takva istina i postoji).

Dokazivanje je bez sumnje najosjetljiviji dio parničnog postupka i bez pravilno provedenog dokaznog postupka nema ni kvalitetnog suđenja te nema korektne odluke o osnovanosti ili neosnovanosti tužbenog zahtjeva.⁴ Predmet su dokazivanja tvrdnje (navodi) stranaka o postojanju ili nepostojanju činjenica o kojima ovisi primjena mjerodavnog prava u parnici. Samo dokazivanje kod nas je uređeno pravilima Zakona o parničnom postupku⁵, koji načelno propisuje pravila o teretu dokazivanja, koje se činjenice moraju dokazivati te koja dokazna sredstva mogu postojati. U osnovi dokazuju se samo sporne činjenice, odnosno one činjenice o kojima stranke imaju različito mišljenje, stoga se činjenice koje su općepoznate te one koje su stranke učinile nespornim ne dokazuju.⁶ Sam ZPP od dokaznih sredstava posebno uređuje pitanje uviđaja, isprava, svjedoka, vještačenje i saslušanje stranaka.⁷

2. Isprave

ZPP sadržava detaljna pravila o upotrebi isprava, ali većina tih pravila identična je gotovo 50 godina, pa ih treba uvijek tumačiti u skladu s vremenom i tehnološkim

mogućnostima. Naime, današnja tehnologija omogućuje znatno lakšu i bolju manipulaciju ispravama u odnosu na tehnologiju koja je postojala sredinom 70-ih godina prošlog stoljeća kada je ovaj Zakon donesen.

Osnovno je pravilo da stranka koja se poziva na ispravu mora tu ispravu i dostaviti, a isprave koje se prilažu podnesku podnose u izvorniku ili u prijepisu⁸, s time da će sud zadržati izvornik, a protivnoj stranci dopustiti da ga razgleda. Poslije će se izvornik vratiti, a zadržat će se prijepis isprave, no kada je dostavljen prijepis isprave u spis, onda će sud tražiti na uvid izvornik.⁹

Isprave po dokaznoj snazi mogu biti javne isprave i privatne isprave. Javna je isprava ona koju je u propisanom obliku izdalo državno tijelo u granicama svoje nadležnosti te isprava koju je u takvom obliku izdala pravna ili fizička osoba u obavljanju javnog ovlaštenja koje joj je povjereno zakonom ili propisom utemeljenim na zakonu te dokazuje istinitost onoga što se u njoj potvrđuje ili određuje. Istu dokaznu snagu imaju i druge isprave koje su, posebnim propisima u pogledu dokazne snage izjednačene s javnim ispravama.¹⁰ No, dopušteno je dokazivati da su u javnoj ispravi neistinito utvrđene činjenice ili da je isprava nepravilno sastavljena.¹¹ Isto tako, inozemne javne isprave koje su propisno ovjerene imaju, uz uvjet uzajamnosti, istu dokaznu snagu kao i domaće javne isprave.¹²

U pogledu toga tko je dužan dostaviti ispravu propisano je da je stranka dužna sama podnijeti ispravu na koju se poziva za dokaz svojih navoda i to u trenutku predlaganja dokaza. Ako se isprava nalazi kod državnoga tijela ili koje pravne ili fizičke osobe koja ima javna ovlaštenja, a sama stranka ne može postići da se isprava preda ili pokaže, sud će na prijedlog stranke pribaviti tu ispravu.¹³

No, kad se jedna stranka poziva na ispravu i tvrdi da se ona nalazi kod druge stranke, sud će tu stranku pozvati da podnese ispravu, ostavljajući joj za to određeni rok. Stranka ne može uskratiti podnošenje isprave ako se ona sama u parnici pozvala na tu ispravu za dokaz svojih navoda, ili ako je riječ o ispravi koju je po zakonu dužna predati ili pokazati, ili ako se isprava s obzirom na njezin sadržaj smatra zajedničkom za obje stranke. Sud će, s obzirom na sve okolnosti, po svojem uvjerenju cijiniti od kakva je značenja što stranka koja drži ispravu neće postupiti po rješenju suda kojim joj se nalaže da podnese ispravu ili protivno uvjerenju suda poriče da se isprava kod nje nalazi.¹⁴

Treća osoba dužna je po nalogu suda podnijeti ispravu koju je po zakonu dužna pokazati ili podnijeti, odnosno ispravu koja je po svojem sadržaju zajednička za tu osobu i stranku koja se na ispravu poziva. No, prije nego što donese odluku kojom

trećoj osobi naređuje da podnese ispravu, sud će pozvati treću osobu da se o tome izjasni, a ako ona poriče dužnost da dostavi ispravu ili da se isprava nalazi kod nje, onda će se radi utvrđivanja te činjenice izvoditi dokazi.¹⁵

Iako ZPP ne poznaje pravila o dostavljanju elektroničkih isprava¹⁶, u parničnom postupku primjenjuju se i pravila drugih zakona, pa tako i onih koji uređuju pitanje elektroničkih isprava, onako kako su te isprave uređene u posebnim propisima.¹⁷

Naime, elektronički dokazi su informacije i podatci koji imaju dokaznu vrijednost i mogu se koristiti u sudskom postupku¹⁸, a pohranjeni su ili se prenose putem elektroničkih uređaja. Upotreba takvih isprava stavlja dodatne izazove pred sve sudionike jer se svaki put mora utvrditi je li predmetna isprava stvarno elektronička isprava koja ima sve elemente da bi se smatrala takvom (potpisana na odgovarajući način i sa sadržajem koji se ne može mijenjati), ili je riječ o dokazu koji je (bio) u elektroničkom obliku, ali se lako da manipulirati time.¹⁹ U takvim slučajevima može se očekivati da će sud prihvatiti sve isprave na koje stranke ne stavljaju primjedbe, a ako postoje neke primjedbe, onda će se o tome raspraviti, a po potrebi i provjeravati putem stručnih osoba.

Dakle, u postupcima koji se vode pred sudovima kao dokaz se mogu koristiti i elektroničke isprave, ali dostavljeni dokazi moraju biti takvi da omogućuju da se utvrdi izvor (stvaratelj), vjerodostojnost sadržaja te dokazuje postojanost sadržaja u vremenu, a po potrebi i potpisi osoba na ispravi.

Prethodno iznesena pravila vrijede za sve dokaze dostavljene u elektroničkom obliku, pri čemu se ističe da razvoj tehnologije znatno utječe na oprez prilikom primjene moderne tehnologije, ali može se očekivati da će stranke u postupku istaknuti primjedbe u pogledu određenog elektroničkog dokumenta kako bi sud ušao u ocjenu njegove vjerodostojnosti. Naime, isti je pristup i za isprave koje se dostavljaju u fizičkom obliku, pa se ne može očekivati da će se za isprave u elektroničkom obliku prihvatiti drukčiji pristup.²⁰

3. Elektronički upis u zemljišne knjige

Javni bilježnici²¹ u zemljišnoknjižnom postupku obavljaju različite javne ovlasti²² s tim da je sam način postupanja uređen Pravilnikom o elektroničkom poslovanju korisnika i ovlaštenih korisnika sustava zemljišnih knjiga²³ koji, među ostalim, propisuje da se prijedlozi za knjižne upise i dopune tih prijedloga te svi prilozi koji se podnose zemljišnoknjižnim odjelima podnose putem bilježnika i odvjetnika, i to u elektroničkom obliku²⁴, te da svi moraju biti potpisani kvalificiranim elektroničkim potpisom koji ima jednak pravni učinak kao vlastoručni potpis i otisak pečata, izdan od kvalificiranog

pružatelja usluga.

Cilj tog kvalificiranog elektroničkog potpisa jest da javni bilježnik (i odvjetnik) jamči da su priložene isprave u elektroničkom obliku istovjetne onima koje je zaprimio u pisanom obliku. Naime, pisane priloge dostavljene u izvorniku ili ovjerenom prijepisu (presliku) ovlaštenu korisnik prenosi u elektronički oblik te svaki priloženi dokument potpisuje kvalificiranim elektroničkim potpisom. Pisani prilozi nakon što se prenesu u elektronički oblik vraćaju se predlagatelju²⁵, a isprave prenesene u elektronički oblik ovlaštenu korisnici čuvat će prema posebnim propisima o odlaganju i čuvanju.

Dakle, iz prethodno navedenog proizlazi da javni bilježnik zaprima od stranke čije bi se pravo trebalo upisati u zemljišne knjige²⁶ prijedlog za upis s dokumentacijom. Na ugovorima za prijenos knjižnih prava potpis osobe koja gubi knjižna prava mora biti javno ovjeren ili cijeli ugovor mora biti sastavljen kao javna isprava.²⁷ Kada zaprimi zahtjev za upis, javni bilježnik će provjeriti jesu li dokumenti podneseni od ovlaštene osobe²⁸ te sadržavaju li sve što je potrebno da bi se postupalo po njima i jesu podobni za upis u zemljišne knjige.²⁹ Ako je sve uredno, onda će javni bilježnik pretvoriti u elektronički oblik pisani ugovor³⁰ stranaka te će ga s ostalom dokumentacijom dostaviti nadležnom zemljišnoknjižnom odjelu. Svi podnesci zemljišnoknjižnom sudu podnose se elektronički putem ZIS-a.³¹

Iako je i propisano da je javni bilježnik nakon sastavljanja javnobilježničkog akta, solemnizacije ili ovjere potpisa na ispravi³², koja je temelj za upis u zemljišnu knjigu, obvezan podnijeti prijedlog za upis u zemljišnu knjigu, on to neće napraviti ako se stranka tome izričito protivi.

No, ipak je možda najspornije pravilo da se originali dokumenata na temelju kojih se vrši upis u zemljišne knjige više ne čuvaju, već se vraćaju podnositelju.³³ Opravdanje za takvo postupanje nalazi se u činjenici da se predmetna isprava prenosi u elektronički oblik i da to ide u prilog digitalizaciji hrvatskog pravnog poretka. No, pitanje što je elektronički oblik isprave sada je uređeno putem Uredbe eIDAS³⁴, koja vrlo detaljno uređuje pitanja što sve treba postojati na dokumentu da bi se on smatrao elektroničkom ispravom. Stoga, u konkretnom slučaju skenirana isprava za koju je javni bilježnik potvrdio da odgovara papirnatom obliku te isprave koji mu je bio dan na uvid ne odgovara pojmu elektroničke isprave. Naime, u ovom slučaju nema dodatne provjere i potvrde da su osobe koje se navode kao stranke stvarno taj ugovor i potpisale. Dodatni problem je u činjenici da više nitko nema original ugovora³⁵ na kojem je potpis osobe čije se pravo gubi ovjeren te nije moguće izvršiti provjeru istinitosti tog potpisa.

Iako se uvođenjem elektroničkog načina podnošenja prijedloga putem javnih bilježnika i odvjetnika znatno ubrzalo upisivanje u zemljišne knjige i olakšalo strankama osiguravanje prednosnog reda nakon sklapanja ugovora, ipak je nečuvanje dokumenata koji su skenirani dovelo do novih problema.³⁶

4. Vještačenje

Kada je potrebno utvrditi određenu činjenicu³⁷ i pri tome upotrijebiti stručno znanje kojim sud ne raspolaže, onda će se odrediti provođenje dokaza vještačenjem.³⁸ Naime, u nekim parničnim postupcima sporna može biti činjenica je li stranka potpisala određenu ispravu, odnosno je li potpis prodavatelja na ugovoru kojim je izvršen prijenos vlasništva autentičan.

Da bi se proveo dokaz vještačenjem³⁹ rukopisa, odnosno stručnog utvrđivanja je li neki rukopis stvarno rukopis određene osobe, potrebno je raspolagati nespornim rukopisom određene osobe⁴⁰ kako bi se moglo stručno utvrditi podrijetlo rukopisa na temelju analize i usporedbe općih i individualnih obilježja spornoga i nespornog rukopisa. Ta analiza među ostalim uključuje i pitanje pritiska olovkom na papir. Takva vještačenja⁴¹ provode sudski vještaci⁴² za rukopise i/ili kriminalističko-tehničke ustanove.

Naime, forenzička analiza rukopisa i potpisa stručno je utvrđivanje podrijetla rukopisa i potpisa određene osobe u određenom dokumentu. Da bi se provelo vještačenje, mogu se upotrebljavati različite metode i to u prvom redu nedestruktivne jer one ne oštećuju postojeći dokument. Te metode obuhvaćaju usporedbu rukopisa ili potpisa, i to proučavanjem općih i posebnih karakteristika potpisa ili rukopisa (veličina slova, nagib, karakterističan način pisanja određenog slova i dr.), zatim proučavanje dokumenta pod iznimnim povećanjem upotrebom stereomikroskopa te komparaciju utvrđenih elemenata rukopisa ili potpisa spornog materijala u odnosu na nesporni materijal.⁴³ Za kvalitetnu analizu nužno je da se materijal vještačenja dostavi u izvornom obliku te moraju biti nesporni podrijetlo i vrijeme nastanka spornog i nespornog materijala⁴⁴, a preslike loše kvalitete ili poruke poslone telefaksom nisu odgovarajući materijal za vještačenje.⁴⁵

Dakle, ako postane sporno je li prijenos prava u zemljišnim knjigama izvršen na temelju ugovora u kojem je prodavatelj stvarno potpisao predmetni ugovor, može se očekivati da će takve parnične postupke pokretati osobe koje su prije bile upisane u zemljišne knjige i koje su izgubile svoje postojeće pravo. Takva osoba u pravilu nema ugovor odnosno ispravu na temelju koje je izvršen upis, koja bi bila podobna za provođenje grafološkog vještačenja. No, originalnog ugovora nema ni u arhivi zemljišnih knjiga ni gdje drugdje jer ne postoji obveza da se takav dokument čuva.

Iako je uobičajeno pravilo u parničnom postupku da osoba koja se poziva na dokument mora taj dokument i dostaviti⁴⁶, u ovom slučaju tužitelj može tražiti od tuženika da dostavi izvornik dokumenta na temelju kojeg je upisan u zemljišne knjige. Naime, tuženik je u obvezi dostaviti dokument jer je jasno da tužitelj koji tvrdi da nije potpisao predmetni ugovor kojim je došlo do promjene prava vlasništva ne raspolaže predmetnim dokumentom. Također, u ovom slučaju postavlja se pitanje s dokazivanjem negativnih činjenica, odnosno na kome je teret dokaza da je potpis na ugovoru o raspolaganju nekretninom od tužitelja odnosno prethodnog vlasnika.⁴⁷ Tužitelj načelno ne treba dokazivati negativne činjenice, a upitno je da li tuženik, koji je često već upisan u zemljišne knjige, kao vlasnik još uvijek raspolaže predmetnim ugovorom i kako tumačiti situaciju ako ni tuženik više ne raspolaže ugovorom iz kojeg bi se moglo provesti vještačenje rukopisa.

Dakle, u praksi će nastati problem ako tuženik nema taj ugovor ili čak ako je u međuvremenu došlo do dvostrukog otuđivanja, odnosno ako je predmetna nekretnina dva puta prodana.⁴⁸ Moramo biti svjesni da određen broj zlorporaba postoji te da će u praksi biti velik problem činjenica što se više nigdje ne čuva izvorni dokument, a stranke prilikom dostave dokumenata u zemljišne knjige nisu upozorene na moguće probleme te na potrebu da se takvi dokumenti čuvaju.

5. Zaključne napomene i *de lege ferenda*

Svjesni smo da se tehnologija razvija, a njezina implementacija u pravosudni sustav važan je korak prema modernizaciji i učinkovitijem funkcioniranju pravosuđa.⁴⁹

Međutim, taj proces istodobno donosi i ozbiljne izazove koji zadiru u samu bit pravne sigurnosti, osobito kada je riječ o autentičnosti i dokaznoj snazi isprava, ali i fotografija, videosadržaja i dr.

Naime, iako nam je moderna tehnologija donijela brojne prednosti, u ovom se radu kao jedan od trenutačno najozbiljnijih problema ističe nemogućnost pouzdanog i pravno valjanog utvrđivanja tko je stvarno potpisao ugovor koji je temelj za prijenos vlasništva u zemljišnim knjigama. Digitalni sustav podnošenja prijedloga za upis, iako iznimno učinkovit, doveo je do toga da se izvorni dokumenti⁵⁰ koji sadržavaju vlastoručne potpise više nigdje ne čuvaju. Umjesto toga, oni se skeniraju i vraćaju strankama, a u sustav ulazi tek njihova digitalna preslika. Time se gubi mogućnost naknadne provjere autentičnosti potpisa putem vještačenja, osobito ako ni stranke više ne raspolažu izvornicima.

Naime, kada u sporu (bivši) vlasnik nekretnine osporava da je potpisao ugovor na temelju kojeg je izvršen upis, gotovo je nemoguće provesti relevantno vještačenje⁵¹ jer

za to nije dovoljan sken, već je nužan izvorni dokument. Takva situacija otvara ozbiljan prostor za pravnu nesigurnost, manipulacije i zlouporabe jer ni sud ni vještaci ne mogu nedvojbeno utvrditi tko je dao valjanu izjavu volje⁵², odnosno tko je stvarno potpisao dokument koji proizvodi dalekosežne pravne posljedice.

Stoga se upravo u ovom elementu uočava najkrhkija točka sadašnjeg sustava, odnosno manjak mehanizama za zaštitu autentičnosti ugovora i nemogućnost naknadnog dokazivanja volje stranaka. Očito zakonodavac očekuje da će tu pravnu prazninu popuniti sudska praksa s dodatnim tumačenjima pravila o teretu dokazivanja, ali takav pristup zakonodavca koji ostavlja tako važan element da se naknadno uredi u pojedinačnim sudskim postupcima ne jamči dostatno visok stupanj pravne sigurnosti. Takva nesigurnost nije samo teorijska, već i izrazito praktična s obzirom na sve veći broj predmeta u kojima se potpis i volja jedne od stranaka osporavaju, a jedini dokaz koji bi mogao riješiti spor (izvorni dokument s vlastoručnim potpisom) više ne postoji, odnosno nije dostupan u sudskom postupku.

Stoga se *de lege ferenda* nameće nužnost zakonodavne intervencije i to na način da se propiše obveza čuvanja izvornika ključnih isprava na temelju kojih se provodi prijenos vlasničkih prava ako su one u pisanom obliku barem kroz određeno duže vrijeme. Naime, može se dogoditi i da se nekretnina u kraćem roku više puta otuđi, stoga čuvanje izvornika od strane samog kupca ne bi bila toliko efikasna. Iako digitalizacija pravosuđa donosi mnoge prednosti, ona istodobno zahtijeva pažljivo balansiranje između efikasnosti i pravne sigurnosti. U protivnom bismo se mogli naći u sličnoj situaciji kao i kupac padobrana kojem u uputama za otvaranje padobrana piše: „Za otvaranje padobrana skenirajte naš QR kod, skinite našu aplikaciju, kreirajte račun, postavite korisničko ime i lozinku, zatim se ulogirajte na naš račun...”.

Fusnote

¹Doc. dr. sc. Jelena Čuveljak, sutkinja Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, Savska cesta 62, Zagreb; docent, Sveučilište Sjever, Trg dr. Žarka Dolinara 1, Koprivnica; profesor stručnog studija, Zagrebačka škola ekonomije i managementa, Vukasovićeve 1, Zagreb; jelena.cuveljak@gmail.com, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1790-7851>

²Mladen Pavlović, Utvrđivanje stranačke istine u parničnom postupku s posebnim osvrtom na primjenu načela otvorenog pravosuđenja, [2004] 3, Hrvatska pravna revija,

83, 87.

³O tome vidi više u: Alan Uzelac, *Istina u sudskom postupku*, Pravni fakultet Zagreb, 1997., str. 129-181.

⁴Mihajlo Dika, *Građansko parnično pravo, Utvrđivanje činjenica, VII. knjiga, Narodne novine*, 2018., 168.

⁵Zakon o parničnom postupku, „Službeni list SFRJ” br. 4/1977., 36/1977., 36/1980., 6/1980., 69/1982., 43/1982., 58/1984., 74/1987., 57/1989., 20/1990., 27/1990., 35/1991., „Narodne novine” br. 53/1991., 91/1992., 112/1999., 129/2000., 88/2001., 117/2003., 88/2005., 2/2007., 96/2008., 84/2008., 123/2008., 57/2011., 148/2011. – službeni pročišćeni tekst, 25/2013., 89/2014., 70/2019., 80/2022., 114/2022., 155/2023.; dalje: ZPP.

⁶Siniša Triva, Mihajlo Dika, *Građansko parnično procesno pravo*, 7. izd., Narodne novine, 2004., 557.

⁷Lujo Medvidović, *Analiza dokaznog materijala*, [2009] 29(1) *Vještak*, 203, 208.

⁸Vidi više u: Jozo Čizmić, *Isprave kao dokazno sredstvo u parničnom postupku*, [2021] 18, *Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse*, 7, 14.

⁹[9] Članak 108. ZPP-a.

¹⁰Vidi i: Mihajlo Dika, *O nedopuštenim dokazima u parničnom postupku*, [2016] 37(1) *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 3, 20, <https://doi.org/10.30925/zpfsr.37.1.1>.

¹¹Članak 230. ZPP-a.

¹²Članak 231. ZPP-a.

¹³Članak 232. ZPP-a.

¹⁴Članak 233. ZPP-a.

¹⁵Članak 234. ZPP-a.

¹⁶Vidi više: Jozo Čizmić, Marija Boban, *Elektronički dokazi u sudskom postupku i računalna forenzička analiza*, [2017] (38) 1 *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 23, 36, <https://doi.org/10.30925/zpfsr.38.1.2>.

¹⁷Goran Vojković, Elektronička isprava, [2006] Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 13, Organizator, 449, 451.

¹⁸Tin Matić, Elektronička isprava i mogućnost njezina korištenja u sudskom ili upravnom kontradiktornom postupku (e-proces), [2009] 82 (5-6) Odvjetnik, 27, 29.

¹⁹Na primjer, u sudskim postupcima često se dostavljaju i preslike dopisivanja stranaka e-poštom, iako je takav ispis lako promijeniti.

²⁰Hrvoje Lisičar, Mogućnosti uporabe elektroničke isprave i elektroničkih dokumenata u parničnom postupku, [2010] 60(6) Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1391, 1405, <https://hrcak.srce.hr/62999>.

²¹Članak 2. Zakona o javnom bilježništvu, „Narodne novine” br. 78/1993., 29/1994., 162/1998., 16/2007., 75/2009., 120/2016., 57/2022.

²²Vidi i: Hana Hobljaj, Mira Grbac, Viktorija Nikolić, Danijela Marković, Ivan Marčinko, Javnobilježnička služba kao jedinstveno provedbeno tijelo u elektroničkom poslovanju, [2023] 50, 37, 42, <https://hrcak.srce.hr/310441>.

²³„Narodne novine” br. 108/2019., 128/2022.

²⁴Putem Zajedničkog informacijskog sustava zemljišnih knjiga i katastara, ZIS-a: <https://oss.uredjenazemlja.hr/> (pristupljeno 11. srpnja 2025.).

²⁵Članak 12. stavak 1. – 3. Pravilnika o elektroničkom poslovanju korisnika i ovlaštenih korisnika sustava zemljišnih knjiga.

²⁶Članak 120. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, „Narodne novine” br. 91/1996., 68/1998., 137/1999., 22/2000., 73/2000., 114/2001., 79/2006., 141/2006., 146/2008., 38/2009., 153/2009., 90/2010., 143/2012., 94/2017. – službeni pročišćeni tekst, 152/2014., 81/2015. – službeni pročišćeni tekst.

²⁷Članak 57. stavak 1. Zakona o zemljišnim knjigama, „Narodne novine” br. 63/2019., 128/2022., 155/2023., 127/2024.

²⁸Vidi članak 103. Zakona o zemljišnim knjigama.

²⁹Ljiljana Matuško Antonić, Isprave za upis u zemljišne knjige, [2001] 4, Hrvatska pravna revija, 40, 42.

³⁰Članak 37. i 377. Zakona o obveznim odnosima, „Narodne novine” br. 35/2005.,

41/2008., 125/2011., 78/2015., 29/2018., 126/2021., 114/2022., 156/2022., 145/2023., 155/2023.

³¹Članak 105. stavak 5. Zakona o zemljišnim knjigama.

³²Vidi i: Mira Grbac, Ante Grbac, Javne isprave i elektronički zemljišnoknjižni upisi, [2018] 22(24) Javni bilježnik 9, 10, <https://hrcak.srce.hr/224410>.

³³Članak 12. stavak 3. Pravilnika o elektroničkom poslovanju korisnika i ovlaštenih korisnika sustava zemljišnih knjiga.

³⁴Uredba (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ (dalje: Uredba eIDAS).

³⁵Vilim Gorenc, Loris Belanić, Hrvoje Momčinović, Ante Perkušić, Andrea Pešutić, Zvonimir Slakoper, Mario Vukelić, Branko Vukmir, Komentar Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, 2014., 575.

³⁶Tako i: Hana Hobljaj, Mira Grbac, Viktorija Nikolić, Danijela Marković, Ivan Marčinko, Javnobilježnička služba kao jedinstveno provedbeno tijelo u elektroničkom poslovanju, [2023] 37, 50, <https://hrcak.srce.hr/310441>.

³⁷Jozo Čizmić, O vještačenju u parničnom postupku s posebnim osvrtom na vještačenje u području medicine, [2011] (32) 1 Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 473, 485.

³⁸Štefica Salaj, Uloga vještaka u parničnom postupku, [2000] 49 (10) Hrvatska gospodarska revija, 1126, 1127.

³⁹Vesna Skorupan Wolff, Općenito o vještačenju s posebnim osvrtom na sudsku ocjenu iskaza vještaka, [1995] 68 (3-4) Odvjetnik, 67, 71.

⁴⁰Ponekad može biti bitno i vrijeme nastanka dokumenta jer se pod određenim okolnostima može promijeniti rukopis određene osobe.

⁴¹Vidi i: Duško Modly, Neki problemi pri određivanju vještaka, rukovođenju njegovim postupkom i ocjenjivanju njegovih iskaza, [2000] 7 Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 181, 202.

⁴²Željko Sabol, Etički kodeks sudskih vještaka, [2002] 1 Vještak, 29, 30.

⁴³Andrea Ledić, Utvrđivanje starosti potpisa: primjer iz prakse [2023] 32, Policija i sigurnost, 135, 140, <https://doi.org/10.59245/ps.32.2.2>.

⁴⁴Veronika Marinković, Stjepan Brzica i Andrea Ledić, Forenzička analiza i identifikacija tinti plavih kemijskih olovaka metodom tekućinske kromatografije visoke djelotvornosti, [2024] 12 (1) Polytechnic and design 51, 52, <https://doi.org/10.19279/TVZ.PD.2024-12-1-07>.

⁴⁵Andrea Ledić, Gorana Rosandić, Comparing Latin with Cyrillic Scripts in Handwriting Identification? Policija i sigurnost, Vol. 28 No. 1/2019, 2019, 35, <https://hrcak.srce.hr/219886>.

⁴⁶Vidi više u: Alan Uzelac, Teret dokazivanja, Pravni fakultet Zagreb, 2003., 205-270.

⁴⁷Tako je u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 7. listopada 2008., broj Revt-170/2006., istaknuto: „Stoga u konkretnom slučaju prema pravnom shvaćanju ovoga suda, polazeći od ocjene nižestupanjskih sudova, da eventualni potpis dužnika na predmetnom ugovoru može imati samo značaj dokaza da je dužnik obaviješten o ustupljenom potraživanju, kao i dokaz dužnikovu priznanju postojanja ustupljenog potraživanja, te od činjenice da je tuženik osporio valjanost preslike ugovora o cesiji, a time i svog potpisa, na tužitelju je bio teret dokaza o valjanom ugovoru o cesiji. Tužitelj nije dokazao svoju tvrdnju o postojanju ugovora o cesiji - prijenosu potraživanja N. d.o.o. na tužitelja).” Isto tako u odluci Vrhovnog sud Republike Hrvatske od 2. ožujka 2016., broj Rev-x 159/2016. istaknuto je: „Naime, kako o utvrđivanju okolnosti postojanja potpisa tužene na spornoj ispravi, u ovom slučaju Ugovoru, ovisi utemeljenost zahtjeva tužitelja, kada tužena u parnici istakne prigovor da se na ispravi ne nalazi njen potpis, teret dokaza postojanja tzv. pozitivne činjenice da je tužena vlastoručno potpisala spornu izjavu leži na tužitelju jer tužena niti ne može dokazivati tvrdnju koja istovremeno predstavlja tzv. negativnu činjenicu to jest činjenicu koja ne postoji.” U odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 19. ožujka 2019., broj Rev 2410/2018. navedeno je: „Tužena je osporavala navode tužitelja da bi ona bila u bilo kakvom ugovornom odnosu s tužiteljem koji prigovor je utemeljila na činjenici da, unatoč tome da se na pristupnici nalaze njezini osobni podaci te potpis njenog imena, ona nije osobno potpisala zahtjev za izdavanje ... kartice, pa je prema tome upravo je na njoj bilo da na ovu činjenicu kojom pobija navode tužitelja, predloži dokaze, što ona nije učinila. Naime, upravo tužena koja je osporavala postojanje ugovornog odnosa između parničnih stranaka tvrdnjom da nije s tužiteljem stupila u nikakav ugovorni

odnos jer se na zahtjevu za izdavanje ... kartice ne nalazi njezin potpis trebala je ovu činjenicu i dokazati eventualnim predlaganjem grafološkog vještačenja koje bi bilo provedeno na okolnost je li ili nije njezin potpis na zahtjevu za izdavanje ... kartice od 1. siječnja 2011. ili nekim drugim predloženim dokazom. Tužena na činjenicu da se na zahtjevu za izdavanje ... kartice ne nalazi njezin potpis nije predložila niti jedan dokaz, pa zbog navedenog po tuženoj istaknuti prigovor promašene pasivne legitimacije drugostupanjski sud ne nalazi osnovanim.”

⁴⁸Vidi i: Mira Grbac, Ante Grbac, Pravna sigurnost pravnog prometa nekretnina u Republici Hrvatskoj, s posebnim osvrtom na pojavnost nadriparstva, [2020] 24(47) Javni bilježnik, 15, 30, <https://hrcak.srce.hr/256091>.

⁴⁹Vidi i: Josip Dešić, Armando Demark, Prijenos prava na nekretninama putem ugovora sklopljenih u elektroničkom obliku s posebnim osvrtom na tehnologiju blockchain i na pametne ugovore, [2023] 60(4) Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 717, 720, <https://doi.org/10.31141/zrpf.2023.60.150.717>.

⁵⁰Vidi više: Veronika Marinović, Stjepan Brzica, Andrea Ledić, Characterization of Ballpoint Pen Inks, [2024] 32 (3) Acta graphica, 139, 141, <https://hrcak.srce.hr/324934>.

⁵¹Željko Sabol, Identitet rukopisa: ogleđ o vještačenju rukopisa, Informator, 1986., 85.

⁵²Jasna Galeković, Veronika Marinović, Andrea Ledić, Identification of Polymer of Counterfeit Documents, [2023] 31(2) Acta graphica, 57, 60, <https://hrcak.srce.hr/309372>.

Bibliografija

- Jozo Čizmić, *O vještačenju u parničnom postupku s posebnim osvrtom na vještačenje u području medicine*, [2011] (32) 1 Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 473.
- Jozo Čizmić, Marija Boban, *Elektronički dokazi u sudskom postupku i računalna forenzička analiza*, [2017] (38) 1 Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 23, <https://doi.org/10.30925/zpfsr.38.1.2>.
- Jozo Čizmić, *Isprave kao dokazno sredstvo u parničnom postupku*, [2021] 18 Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne

prakse, 7.

- Josip Dešić, Armando Demark, *Prijenos prava na nekretninama putem ugovora sklopljenih u elektroničkom obliku s posebnim osvrtom na tehnologiju blockchain i na pametne ugovore*, [2023] 60(4) Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 717, <https://doi.org/10.31141/zrpfs.2023.60.150.717>.
- Mihajlo Dika, *O nedopuštenim dokazima u parničnom postupku*, [2016] 37(1) Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 3, <https://doi.org/10.30925/zpfsr.37.1.1>.
- Mihajlo Dika, *Građansko parnično pravo, Utvrđivanje činjenica, VII. knjiga* (Narodne novine, 2018.).
- Jasna Galeković, Veronika Marinović, Andrea Ledić, *Identification of Polymer of Counterfeit Documents*, [2023] 31(2) Acta graphica, 57, <https://hrcak.srce.hr/309372>.
- Vilim Gorenc, Loris Belanić, Hrvoje Momčinović, Ante Perkušić, Andrea Pešutić, Zvonimir Slakoper, Mario Vukelić, Branko Vukmir, *Kometar Zakona o obveznim odnosima* (Narodne novine, 2014.)
- Mira Grbac, Ante Grbac, *Javne isprave i elektronički zemljišnoknjižni upisi*, [2018] 22(24) Javni bilježnik 9, <https://hrcak.srce.hr/224410>.
- Mira Grbac, Ante Grbac, *Pravna sigurnost pravnog prometa nekretnina u Republici Hrvatskoj, s posebnim osvrtom na pojavnost nadripisarstva*, [2020] 24(47) Javni bilježnik, 15, <https://hrcak.srce.hr/256091>.
- Hana Hobljaj, Mira Grbac, Viktorija Nikolić, Danijela Marković, Ivan Marčinko, *Javnobilježnička služba kao jedinstveno provedbeno tijelo u elektroničkom poslovanju*, [2023] 50, 37, <https://hrcak.srce.hr/310441>.
- Andrea Ledić, Gorana Rosandić, *Comparing Latin with Cyrillic Scripts in Handwriting Identification?*, Policija i sigurnost, Vol. 28 No. 1/2019, 2019, <https://hrcak.srce.hr/219886>.
- Andrea Ledić, *Utvrđivanje starosti potpisa: primjer iz prakse*, [2023] 32 Policija i sigurnost, 135, <https://doi.org/10.59245/ps.32.2.2>.
- Hrvoje Lisičar, *Mogućnosti uporabe elektroničke isprave i elektroničkih dokumenata u parničnom postupku*, [2010] 60(6) Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1391, <https://hrcak.srce.hr/62999>.
- Veronika Marinović, Stjepan Brzica, Andrea Ledić, *Characterization of Ballpoint Pen Inks*, [2024] 32 (3) Acta graphica, 139, <https://hrcak.srce.hr/324934>.
- Veronika Marinković, Stjepan Brzica, Andrea Ledić, *Forenzička analiza i identifikacija tinti plavih kemijskih olovaka metodom tekućinske kromatografije*

visoke djelotvornosti, [2024] 12 (1) Polytechnic and design 51,
<https://doi.org/10.19279/TVZ.PD.2024-12-1-07>.

- Tin Matić, *Elektronička isprava i mogućnost njezina korištenja u sudskom ili upravnom kontradiktornom postupku (e-proces)*, [2009] 82 (5-6) Odvjetnik,
- Ljiljana Matuško Antonić, *Isprave za upis u zemljišne knjige*, [2001] 4 Hrvatska pravna revija, 40.
- Lujo Medvidović, *Analiza dokaznog materijala*, [2009] 29(1) Vještak, 203.
- Duško Modly, *Neki problemi pri određivanju vještaka, rukovođenju njegovim postupkom i ocjenjivanju njegovih iskaza*, [2000] 7 Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 181.
- Mladen Pavlović: *Utvrđivanje stranačke istine u parničnom postupku s posebnim osvrtom na primjenu načela otvorenog pravosuđenja*, [2004] 3 Hrvatska pravna revija, 83.
- Željko Sabol, *Identitet rukopisa: ogleđ o vještačenju rukopisa* (Informator, 1986.).
- Željko Sabol, *Etički kodeks sudskih vještaka*, [2002] 1 Vještak, 29.
- Vesna Skorupan Wolff, *Općenito o vještačenju s posebnim osvrtom na sudsku ocjenu iskaza vještaka*, [1995] 68 (3-4) Odvjetnik, 67.
- Štefica Salaj, *Uloga vještaka u parničnom postupku*, [2000] 49 (10) Hrvatska gospodarska revija, 1126.
- Siniša Triva, Mihajlo Dika, *Građansko parnično procesno pravo* (7. izd. Narodne novine, 2004.).
- Alan Uzelac, *Istina u sudskom postupku* (Pravni fakultet Zagreb, 1997.).
- Alan Uzelac, *Teret dokazivanja* (Pravni fakultet Zagreb, 2003.).
- Goran Vojković, *Elektronička isprava*, [2006] Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Godišnjak 13, Organizator, 449.

PROPISI I DOKUMENTI

- Pravilnik o elektroničkom poslovanju korisnika i ovlaštenih korisnika sustava zemljišnih knjiga, „Narodne novine” br. 108/2019., 128/2022.
- Uredba (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ, SL 257, 28. 8. 2014.
- Zakon o javnom bilježništvu, „Narodne novine” br. 78/1993., 29/1994., 162/1998., 16/2007., 75/2009., 120/2016., 57/2022.

- Zakon o obveznim odnosima, „Narodne novine” br. 35/2005., 41/2008., 125/2011., 78/2015., 29/2018., 126/2021., 114/2022., 156/2022., 145/2023., 155/2023.
- Zakon o parničnom postupku, „Službeni list SFRJ” br. 4/1977., 36/1977., 36/1980., 6/1980., 69/1982., 43/1982., 58/1984., 74/1987., 57/1989., 20/1990., 27/1990., 35/1991., „Narodne novine” br. 53/1991., 91/1992., 112/1999., 129/2000., 88/2001., 117/2003., 88/2005., 2/2007., 96/2008., 84/2008., 123/2008., 57/2011., 148/2011. - službeni pročišćeni tekst, 25/2013., 89/2014., 70/2019., 80/2022., 114/2022., 155/2023.
- Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, „Narodne novine” br. 91/1996., 68/1998., 137/1999., 22/2000., 73/2000., 114/2001., 79/2006., 141/2006., 146/2008., 38/2009., 153/2009., 90/2010., 143/2012., 94/2017. - službeni pročišćeni tekst, 152/2014., 81/2015. - službeni pročišćeni tekst.
- Zakon o zemljišnim knjigama, „Narodne novine” br. 63/2019., 128/2022., 155/2023., 127/2024.

PRESUDE I DRUGE ODLUKE

- Presuda Vrhovnog sud Republike Hrvatske od 7. listopada 2008., broj Revt-170/2006.
- Presuda Vrhovnog sud Republike Hrvatske od 2. ožujka 2016., broj Rev-x 159/2016.
- Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 19. ožujka 2019., broj Rev 2410/2018.

MREŽNI IZVORI

- Zajednički informacijski sustav zemljišnih knjiga i katastara, pristupljeno 11. srpnja 2025., <https://oss.uredjenazemlja.hr/>.